HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דינרא הדריינא. דינר זהב שטבוע במטבע אדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר: **ושייפא.** שם המלך: **דמיזדכין בנ"פ.** דינר של כסף בדינר לורי: **דל מינייהו שתותא ואינך לפדיון הבן.** דס"ל דסלעים של בכור הם סלעים של ד' דינר והוא סלע לורי דמטי לחמשה סלעים עשרים דינר: **עשרים וחד נכי דנקא הוו.** דל שתות מכ"ד ופשו עשרים ודל שתות מחד וזוזא פשו כ"א נכי דנקא: **אלא דל שתותא וזוזא.** ואכתי עשרים נכי דנקא הוו דכי מדליתא שתות [1] וכי הדר מדליתא חדא (2) פשו עשרים נכי שתות: **אלא דל בריש זוזא.** ופשו כ"ד והדר דל שתות מכ"ד ופשו עשרים והנך לפדיון הבן אזלי: **דהוו להו עשרין מסקלי במסקלא דינרא.** במסקל דינר לורי כדפרישית: **דאיכון עשרין וחמניא** [3] **ופלגי ופלגא דנקא.** דדינרא ערביא. דדינר לורי עושין השבעה עשר בדינר ערבי והי"ד עושין כ' פשו להו שש לורים דעבדי מ' דינרים ערבייס ופלגא [4] [ופלגא] [5] דנקא דהוא פונדיון דדינר הוו י"ב פונדיונין אלא שפונדיוני לורי גדולים ושל ערבייס קטנים [6] (ד) וכיון [7] דשבעה לורים עושין עשרה ערבייס מטי לכל דינר לורי דינר ערבי וחמש פונדיונין ערבייס ושביעית פונדיון [8] דלא וחשוב לשבעה דינרים חמש פונדיונין ושביעית פונדיון לכל דינר הוו להו ל"ו פונדיונין טופייאנא דאיכון ג' דינרים ואישתכח דשבעה הוו עשרה אלכך ז' דינר לורים הוו עשרה והי"ד הוו עשרים ופשו ששה דינר לורים הוסף לכל דינר חמשה פונדיונין ושביעית הוו להו ל"א פונדיונין טופייאנא בגיר פורתא והוא פורתא לא חשיב [9] בין פונדיונין ועשה אותן דינר הוו ל"א פונדיונין שני דינר ופלגא דדינר ופונדיון אישתכח דששה דינר לורים עושין תמניא ופלגא ופלגא דנקא של ערבייס. ולשון זה [10] שפירשתי כתוב בספרים ולא פירש לנו כי לא פורש מפי הרב הגדול [11] כל הך מילתא דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינר דאיכון כ"ח ופלגא ופלגא דנקא אבל מצאתיה במשובת הגאונים: [12] **סילעין דאורייתא אלא.** דינר לורים הוו ותילתא [13] דהן עשרין מעין: **והלא סלע של קודש.** המקדש שדהו בשנת היובל היה פודה בית זרע [מומר] שעורים בחמשים [14] סלעים. ובמורת כהנים [15] גבי מקדיש שדהו כערכך יקום [16] נותן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין למ"ט שנים של יובל והלא סלע של קודש כו' כלומר ולמה אמרנו מ"ט פונדיונין והלא סלע של קודש מ"מ פונדיונין אישתכח דקא פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל ופונדיון: **פונדיון זה מה טיבו.** הכרע הוא אלא נאמר אלא חמשים שקל כסף [17]: **קולבון לפרוטרוט.** הכרע הוא אלא פונדיון דמטי קולבון מעה קטנה לכל אחד לפרוטרוט משמע לכל אחד בפני עצמו דלאמרינן בפרק ראשון (לעיל דף ה.) ולא מנאו הכתוב אלא בפרוטרוט. קתני מיהת סלע של קודש שדה אחוזה ושמונה פונדיונין והיינו ארבעה דינר לורים דהכי אמרינן בקדושין (דף יב.) שש מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין נמצא דינר י"ב פונדיונין וסלע ארבעים ושמונה אלמא סלע דאורייתא ארבעה דיינרין וקשיא לרבא: ומשנינן **בתר דאוסיפו עליה.** על סלע דאורייתא הוסיפו שתות ועשאוהו למדת סלע לורי עשרים וארבעה מעין: **היה.** עשרים גרה יהיה השקל משמע עוד הויה אחרת: בפרשת ערכין כתיב הוא. בסדר ויקח קרח כתיב עשרים גרה הוא שלא יפחות: רב אחא כהן היה ושלח רב אשי לרב אחא: **לישלח לי מר תילתא.** [18] שנתתי לך יותר מדלי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלש דינרין ותילתא מטי לחמשה סלעים ט"ו דינר והתילתא דאיכון שתי דינרין נכי תלתא דמטי [19] לורי דהוו חמש סלעים עשרים זוז: **ליטרין.** מנין דהוא עשרים וחמשה סלעים: **קינטרין.** מאה סלעים בכל שקל: **דלא מקום שיש סוחרים מקבלין אותו בתורת שקלים: והאיכא דוכתא דקרו לתקלא דידהו קינטרית.** שגדול במדת קינטרא הלך קינטרית יהיב ליה: מפני כספה [וחכבה] של ירושלים. שהיה בשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחוהו עובדי כוכבים ערבוהו עם [20] זהובים: **ואיילוה.** ממשע כיון שבאו פרליים חיללוהו [21] נפק לחולין: **הוא רוכא דעלמא.** בתמיה. דעליה בעי איתסורי כל זהבים שבעולם: **הדריינא טריינא שיפא.** אלו היו ממטבעות של ירושלים ורובן של אלו באו מירושלים:

דינרא הדריינא טריינא שייפא. פירש בקונטרס הדריינא על שם הדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר שייפא שם המלך וקשה לר"ת דבסמוך אמר שבקשו לגנוזו משום טיבעה של ירושלים ומטבע ירושלים אמרינן בהגחל קמא (ב"ק לז:) דוד ושלמה מלך אחד וירושלים עיר הקודש מלך אחד ואומר ר"ת דהדריינא היינו עגול כמו [22] (הדר הודרנא) [23] (ע"ז דף כב) וטוריינא היינו גדול [24] כי תריטא (חולין דף קכד.) אע"ג [25] דטוריינא בטי"ת ותריטא בתי"ו אין להקפיד ושייפא היינו שנשופה לורתו ומיהו פי' הקונטרס יש לישב ולחלק בין בית ראשון לבית שני [26] כדאמר במנחות ואשכחן הדריינוס קיסר בפרק אין מעמידין (ע"ז דף נב.) וכן פי' בערוך [27]: **דמזדבנא בעשרים וחמש זוז.** והכי נמי אמר בריש הזהב (ב"מ מד:) דדינר של כסף הוא אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב וכן מוכח בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק לו.) גבי שנים הראשונים דינרי זהב ובפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד: ושם) גבי התקבלתי ממך דינר זהב ויש לתמוה דעכשיו אין זקוק של זהב שוה יותר [28] מעשרה זקוקים של כסף לכל היותר ואין נשתנה כל כך שער הזהב והכסף דבימי חכמי הגמרא [29] היה שוה של זהב עשרים וחמש של כסף ונראה לר"ת דדינר זהב משקלו כפליים של כסף ולא כפירוש הקונטרס דלעיל דמשמע מתוך דבריו שהם שוים כדפירשתי לעיל ובפרק אלו טרפות (חולין דף נה:) נמי משמע שהיה עודפו של דינר זהב משונה מדינר של כסף מדנקט ואם נשתייר בו כעודי דינר של זהב כשירה [30] ושמע מינה כפליים בשל כסף היה ולפיכך שוה מהם כ"ה אבל משקל במשקל אינו שוה אלא י"ב וגם במדרש מוכיח שהסלע של זהב אינו אלא י"ב סלעים של כסף דבספר שמואל (ב' כד) כתיב גבי גורן ארוונה [היבוסי] שקנאה [31] בכסף חמשים שקלים ובד"ה (א' כא) כתיב שקלי זהב [32] כסף שש מאות ומפרש במדרש דהכי פירושא דקרא דשמואל כסף שש מאות שקלים דהיינו חמשים שקלים של זהב וקרא דדברי הימים ש"פ שקלי זהב חמשים דהיינו שש מאות שקלים של כסף ובפרק בתרא דזבחים (דף קטז:) מפרש בענין אחר שגבה מכל שבט ושבט חמשים שהם בין כולם שש מאות ולפי מה שפירש [33] דינר של זהב שוקל שתים כשל כסף לפי חשבון זה [34] דינר של זהב בכ"ד של כסף והאי דטפי הכא דינר דקאמר בעשרים וחמש אומר ר"ת דהאי זוז המותר להכרע הוא תדע מדקאמר הכא דל זוזא ושתותא דהיינו חמשה זוזים אמאי נקט כה"ג הוה ליה למימר [35] דל חומשא דחמשה זוזי הוא חומשא של עשרים וחמש אלא לפי שאותו זוז היתר הוא להכרע חשיב ליה באנפי נפשיה וזהו נמי שיעורא של הכרע למחלית השקל למאן דאמר [36] בשקלים שנותנים למחלית השקל חצי מעה ומחלית השקל הוא שני דינר והדינר שש מעה כסף הרי כ"ד חצאי מעה ואע"ג דאיכא למ"ד התם שקלבון מחלית השקל הוא מעה מודה בהכרע דינר הזה שהוא דינר כסף והא דאמר בסמוך גבי בית זרע אומר שעורים בחמשים שקל כסף שאין נותנין אלא פונדיון אחד ואותו פונדיון קולבון לפרוטרוט דמשמע דאין ההכרע עולה יותר ולא דוקא נקט לשון קולבון דאיכא אלא

רבי יוחנן אומר דינרא הדריינא טריינא שייפא דמזבנא בעשרים וחמשה זוזי דל מינייהו שתותא [37] והנך לפדיון הבן הני עשרין וחד נכי דנקא הוי אלא דל שתותא וזוזא והנך לפדיון הבן אכתי עשרין נכי דנקא הוי אלא דל זוזא ושתותא והנך לפדיון הבן דהוי להו עשרין מתקלי במתקלי דינרא דאינון עשרין ותמניא זוזי [38] ופלגי ופלגא דנקא [39] אמר רבא אסילעים דאורייתא תלתא ותילתא הוי דכתיב [1] עשרים גרה השקל [2] ומתרגמינן עשרין מעין ותניא שש מעה כסף דינר מיתיבי והלא סלע של קדש ארבעים ושמנה פונדיונין פונדיון זה מה טיבו קילבון לפרוטרוט [3] בתר דאוסיפו עילוייהו דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא עשרים גרה ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף ת"ל [2] יהיה יכול יפחות ת"ל [3] הוא רב אשי שדר ליה שבסר זוזי לרב אחא בריה [4] דרבינא בפדיון הבן שלח ליה לישדר לי מר תלתא יתירתא דאיכא עלוייהו שלח ליה לשדר לי מר תלתא אחרינא דאוסיפו עילוייהו אמר רבי חנינא כל כסף האמור בתורה סתם סלע דנביאים ליטרין דכתובין קינטרין חוץ מן כספו של עפרון שאע"פ שכתוב בתורה סתם קינטרין דכתיב [4] ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר [5] ואיכא דוכתא דקא קרו לקינטרא תיקלא [6] א"ר אושעיא ביקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כספה וזהבה של ירושלים עד שמצאו לו מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר [5] ובאו בה פריצים [6] וחללוה וירושלים הויא רובא דעלמא אלא אמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדריינא טיריאנא שייאפא מפני טבעה של ירושלים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה אמר

מ א ב מיי' פ"ח מהל' שקלים הל"ג ופ"ד מהל' ערכין הל"ג:

מוסף רש"י

קינטרין. משקל גדול שקולין לנטיר"ל, מלה מנה (ב"מ פז:). **עובר לסוחרה.** מלמד שבכל מקום היה מתקבל בשקל ואיכא דוכתא דקרו לקנטיר תיקלא (שם). **מפני כספה וזהבה של ירושלים.** שרופה הקדש (ע"ז נב:). **הדריינא טיריאנא.** מטבעות של ירושלים, על שם מלכי רומי שעשו הלוות ושמם טוריינוס אדריינוס, שייאפא. יש ביותר שנשוף מתמת יושבו ואין הלוה ניכרת (שם).

רבינו גרשום

דינרא הדריאנא. דינר זהב של מטבע הדריינוס קיסר: טריינא. או של טריינוס קיסר: שייפא. כלומר [7] היבון שלו שהוא כמושופף מיושן: דל מנייהו שתותא. דעשרים וחמש ואינך לפדיון הבן. שתותא דר"ל הוו ד' פשו להו עשרים זוז ודל שתותא דחמישי הוו כ"א נכי שתות דחד הוו ואנן קיימא לן דעשרים זוז לא פחות ולא יותר: אלא דל שתותא. דכ"ה פשו להו כ"א ודל מההוא זוז דנקא הוו כ"א נכי דנקא והדר אפיק מנייהו זוז ואינך לפדיון הבן אכתי עשרין נכי דנקא הוו: אלא דל זוזא. מעיקרא מהנך כ"ה והדר דל שתותא מכ"ד פשו להו עשרין זוזי דהוו פדיון הבן: סלעים דאורייתא תלתא דינרי ותילתא דדינר הוו: שש מעה כסף דינר. הוו להו י"ח מעין ג' דינר ושליש דינר הן ב' מעין היינו עשרים גרה השקל דהוו תלת' דינרי ותילתא דינר: והלא סלע של הקדש מ"ח פונדיון. הרי מ"מ פונדיונין פונדיון זה מה טיבו. התם מפרש בערכין זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף למ"ט שני יובל לכל שנה היה נותן שקל הרי מ"ט שקלים ושקל נ' היה מחלקו לפונדיונין שהן מ"ח פונדיונין והיה נותן לכל שנה שקל ופונדיון. ועוד פונדיון אחר היה מוסיף לשקל מ"ט: והוינן בה פונדיון זה מה טיבו והלא אין בשקל אלא מ"ח פונדיון ופונדיון זה מה טיבו מהיכן יוצא: קולבון לפרוטרוט. כלומר כשם שהיו מוסיפין קולבון משום הכרע פרוטרוט שני חצאי שקל כך מוסיפין פונדיון זה להכרע כל אותן מ"ט שקלים אילו היה שוקלו לפונדיונין. שמעינן מהכא דבסלע איכא ד' דינרין ואת אמרת תלתא ותילתא: בתר דאוסיפו עליה הוי ד' דינרין ת"ל: הוא דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה כו' עשרים גרה הוא: שבסר. הוי בפדיון הבן להך חושבנא דאמר רבא סלע תלתא דינרין ותילתא דינר משום דה' סלעים הוו פדיון הבן וה' זימנין תלתא דינרין ותילתא דינר היינו שבסר דינר דהיינו [זין] זוזי נכי תילתא דדינר לפדיון הבן ואיהו שדר ליה שבסר שלמים להכי שדר ליה לישדר לי מר תלתא יתירא דאיכא עליהו דשדרית לך טפי (מרציי): דאוסיפו עלייהו. דבסלע איכא ד' דינרין ועולין ה' סלעים לכ' דינרין ואכתי מחייבת לי ג' דינרין להשלים העשרים: שאע"פ שכתוב בתורה סתם. דכתיב שקל כסף והאי שקל לאו סלעים מתרגמינן ליה אלא

דיקלין דכסף מתרגמינן ליה משום דקינטרין הוא דאיכא דוכתא כו': מפני טיבעה של ירושלים. שאותו מטבע היה

תורה אור השלם

1. זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיְיָ׃ שמות ל יג
2. וְכָל עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל׃ ויקרא כז כה
3. וּפִדְיוֹ מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֻשֹׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא׃ במדבר יח טז
4. וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר׃ בראשית כג טז
5. וְהֵסַבּוֹתִי פְּנֵי מֵהֶם וְחִלְּלוּ אֶת צְפוּנִי וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ׃ יחזקאל ז כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' דל מינייהו שתותא ואינך לפדיון וכו' וזוזא ואינך לפדיון הבן ואכתי: (ב) שם ופלגא דנקא בדינרא ערביא אמר רבא: (ג) רש"י ד"ה ואכתי וכו' מדא דזוזא פשו: (ד) ד"ה לפיון וכו' דכיון דשבעה וכו' לפיון וכו' כ"מ וזוזא ופלגא: (ה) ד"ה והלא סלע וכו' בית זרע חומר שעוריס נג' שקל כסף ובמורת כהנים:

שיטה מקובצת

א) זוזי ופלגא ופלגא דנקא אמר רבא סילעא דאורייתא: ב) ומתרגמנן עשרין: ג) בריה דרבא בפדיון: ד) מדליא שתות מכ"ה פשו כ"א נכי שתות (נכי). תי' וכי הדר מדליא נמחק: ה) וחמניא ופלגא ופלגא דנקא בדינרא: ו) דדנקא דהוא: ז) קטנים כיון אות ר' נמחק: ח) צא וחשוב אות ד' נמחק: ט) חשיב צרף פונדיונין תי' בין נמחק: י) זה שכתבתי כתוב בספרים ולא פירש המורה לנו כי לא פורש מפי: יא) תי' כל נמחק: יב) מה"ד סילעא דאורייתא: יג) ותילתא דהוו להו עשרין: יד) תילתא דזוזי שנתתי: טו) דמטי סך אות ל' נמחק: טז) אחא לישדר לי מר (תי' תשלח נמחק): יז) למדת סלע צורי: יח) עם הבבם הס"ד: יט) גדול כמו טריטא דפ' הגחל קמא דאמרי' התם גבי המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו אפי' כנפיא כי תרטיא: כ) אע"ג דטריטא בטית תי' דטוריינא נמחק: כא) שני שהיתה אימת מלכות עליהן: כב) כשרה ושמא כפליים: כג) שקנאה דוד בכסף: כד) שקלי זהב משקל שש: כה) שפי' דדינר של: כו) זה מזדבן דינר: כז) דאמר במס' שקלים שנותנים:

שיטה מקובצת

מ) [נב"מ פז.], נ) ע"ז נב:, ג) [בנדרים סב. סיים כיון שפלולה נעשו חולן], ד) ל"ק, ה) לכיון ל"ק, ו) [מחוקמי פרק י], ז) [ויקרא כז], ח) [שם], ט) בס"ל: ומילוה, י) [הדלי דכמא], כ) [חולין מח:], ל) [וע' היטב חוס' ע"ז נב: ד"ה דינרין], מ) כ"ל מסנים עמ' ל"ק וכ"כ חוס' ומס' בס"מ דף מד ע"ב ד"ה ל', מכ"ה, נ) שדינר זהב היה שוה עשרים כו' ל"ק, ס) ל"ל זהב, ע) ל"ל דזל חומשא,

מסורת הש"ס

1) [נב"מ פז.], 2) ע"ז נב:, 3) [בנדרים סב. סיים כיון שפלולה נעשו חולן], 4) ל"ק, 5) [מחוקמי פרק י], 6) [ויקרא כז], 7) [שם], 8) בס"ל: ומילוה, 9) [הדלי דכמא], 10) [ע' היטב חוס' ע"ז נב: ד"ה דינרין], 11) כ"ל מסנים עמ' ל"ק וכ"כ חוס' ומס' בס"מ דף מד ע"ב ד"ה ל', מכ"ה, 12) שדינר זהב היה שוה עשרים כו' ל"ק, 13) ל"ל דזל חומשא,

1) עשרים גרה השקל. ומתרגמינן עשרין מעין. ותניא שש מעה כסף דינר מיתיבי והלא סלע של קדש ארבעים ושמנה פונדיונין פונדיון זה מה טיבו קילבון לפרוטרוט. בתר דאוסיפו עילוייהו דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא עשרים גרה ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף ת"ל יהיה יכול יפחות ת"ל הוא רב אשי שדר ליה שבסר זוזי לרב אחא בריה דרבינא בפדיון הבן שלח ליה לישדר לי מר תלתא יתירתא דאיכא עלוייהו שלח ליה לשדר לי מר תלתא אחרינא דאוסיפו עילוייהו אמר רבי חנינא כל כסף האמור בתורה סתם סלע דנביאים ליטרין דכתובין קינטרין חוץ מן כספו של עפרון שאע"פ שכתוב בתורה סתם קינטרין דכתיב ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר ואיכא דוכתא דקא קרו לקינטרא תיקלא א"ר אושעיא ביקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כספה וזהבה של ירושלים עד שמצאו לו מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה וירושלים הויא רובא דעלמא אלא אמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדריינא טיריאנא שייאפא מפני טבעה של ירושלים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה

ל) ל"ל מיקון. ועי' בערוך השלם ערך הדריינא.